

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מבוא לסוציולוגיה של החינוך - 34202

תאריך עדכון אחרון 28-09-2016

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 3

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: חינוך

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר יוספה טביב-כליף

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yosepha.tabib@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ה', 13:00-14:00, חדר 546

מורי הקורס:

גב נורית ברק
מר גדעון טל
גב זהר הרפז
ד"ר יוספה טביב-כליף

תאור כללי של הקורס:

הסוציולוגיה של החינוך, בהיותה חלק מן הדיסציפלינה הכללית, משלימה את החיפוש אחר הפתרון -"הנכון" של מדעים אחרים (פסיכולוגיה או מדע המנהל, למשל) באמצעות ניתוח הבלתי-צפוי והבלתי מכוון בפעולה האנושית. היא מראה כי קיים פער בין התכנון לבין הביצוע, בין הפעולה היזומה לבין תוצאותיה בפועל, וכן בין המטרות המוצהרות לבין המדיניות המעשית. הסוציולוגיה של החינוך עוסקת ב"הסרת המסווה" של מוסדות חברתיים, ארגונים, תפקידים ופעילויות חברתיות, במטרה לחשוף את הפער בין האידיאולוגיה לבין המעשה ולסייע, לעיתים, בצמצומו של פער זה. פרספקטיבה ייחודית זו מבקשת לחדור אל מעבר למובן מאליו במציאות היומיום, על-מנת להשיג תובנות חדשות ביחס למניעים, אינטרסים וגורמים - מודעים ובלתי-מודעים - של הפעולה החברתית וארגונה. מוטיב מרכזי בקורס הוא הנושא של אי-שוויון בחינוך, והאמצעים להסוותו, להצדקתו ולשימורו.

מטרות הקורס:

המטרה של השעור להפגיש את הסטודנטים עם דרך המחשבה הסוציולוגית שהיא אחת מהדיסציפלינות המרכזיות בחקר וניתוח מערכות חינוך

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסטודנטים יכירו את שלושת הפרדיגמות המרכזיות בחשיבה הסוציולוגית - המבנית תפקודית, הבקורתית והאינטראקציה הסמלית.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הקורס הוא קורס פנורמי "שמרחף" על פני נושאים שונים וכולל שלושה מרכיבים עיקריים: שיעור, תרגיל וחומר קריאה. השיעור מתקיים במתכונת של הרצאה פרונטלית במליאה מדי שבוע; התרגילים יערכו בקבוצות דיון מצומצמות ויעסקו ביישום החומר העיוני ובעבודה על חומרי הקריאה השונים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

חלק א': המבט הסוציולוגי

שיעור 1: מדע הסוציולוגיה והסוציולוגיה של החינוך

חלק ב': שיעור מבעד לפרדיגמות הסוציולוגיה

שיעור 2-3: הגישה התפקודית מבנית (הגישה/ הפרדיגמה הפונקציונליסטית)

שיעור 4-5: הגישה הביקורתית (הפרדיגמה הקונפליקטואלית והתיאוריה המרקסיסטית)

שיעור 6: הפעולה החברתית (תיאורית האינטראקציה הסימבולית)- תהליכי מיקוח ומתן משמעות

חלק ג': סוכני חיברות (שחקנים מרכזיים), זירות פעולה וכללי משחק
שיעור 7: מוסד המשפחה והקשר בין משפחה וחינוך
שיעור 8: המדינה כסוכן חברות מרכזי בעיצוב מערכת החינוך: בין המקומי, הלאומי והגלובלי
שיעור 9: ידע ואידיאולוגיה בחינוך
שיעור 10: עובדות/ חינוך, מעבירות/ ידע, פרשניות/ תרבותיות/ים, סוכנות/ שינוי
שיעור 11-12: חינוך ויחסי כוח חברתיים - מבט אתנו-לאומי, מעמדי ומגדרי על מערכת החינוך
שיעור 13: שיעור מסכם - חינוך כפוליטיקה ודה פוליטיזציה של החינוך.

חומר חובה לקריאה:

שיעור 1:

Mills, W.C, 1970. *The Sociological Imagination*. Harmondsworth: Penguin
פיטר, ברגר, 1998. "פרק שני: סוציולוגיה כצורה של תודעה", הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה),
ספרית אופקים: הוצאת עם-עובד. עמ' 33-60.
דורקהיים, אמיל, 1989. "פדגוגיה וסוציולוגיה". בתוך: ר' שפירא ור' פלג (עורכות), הסוציולוגיה של
החינוך, אסופת מאמרים. תל-אביב: עם עובד. עמ' 22-28.

קריאת רשות:

Mills, C. W. 2010. "Private troubles, public issue", in Giddens, A. and Sutton, P. W.
(Eds.) *Sociology: Introductory Readings*, (3rd Edition). Polity Press, Cambridge,
London. pp. 5-9.
בורדייה, פייר, 1984. שאלות בסוציולוגיה. תל אביב: רסלינג. עמ' 33-46.

שיעור 2-3:

דורקהיים, אמיל, [1895/2006]. "פרק 1: מהי עובדה חברתית", הכללים של המתודה הסוציולוגית.
הוצאת רסלינג. עמ' 57-66.
בידוויל, צ'ארלס, 1989. "בית הספר כארגון פורמלי". בתוך: ר' שפירא ור' פלג (עורכות), הסוציולוגיה
של החינוך, אסופת מאמרים. תל אביב: עם עובד. עמ' 412-435.

קריאת רשות/קריאה נוספת:

הרן, ק. ג. (1990). מגבלות החינוך הבית ספרי ואפשרויותיו. תיאוריות על החינוך הבית ספרי והחברה:
הפרדיגמה הפונקציונאלית ופרדיגמת הקונפליקט. (פרק שני), עמ' 41-66. ירושלים: הוצאת אקדמון.
כהנא, ראובן, 1991. "המבנה של תהליכי סוציאליזציה, והשפעתו על דפוסי קליטה. עיונים בחינוך,
52, 51-66.

שיעור 4-5:

Bowles, S. (1977). *Unequal Education and the Reproduction of the Social Division of
Labor*. In Karabel & A. H Halsey (Eds.), *Power and Ideology in Education*. (pp.
137-152). Oxford University Press.
סבירסקי, ש' (1990). "הפרדה ואי-שוויון", מחוז המסלולים הנפרדים. תל-אביב: ברירות, עמ' 47-86.
קריאת רשות/קריאה נוספת:
Apple, M. 1996. *Cultural Politics and Education*. Buehingham: Open University. Pp.
14-18.

שיעור 6:

גופמן, אירווינג, [1959/2003]. "הקדמה", הצגת האני בחיי היומיום. הוצאת רשפים. עמ' 13-24.
טביב-כליף, יוספה ולומסקי-פדר, עדנה, 2013. "גבולות אתניים: בין נוכחות לנפקדות בזירת בית הספר – ניתוח המקרה של בית ספר גבעת גונן בירושלים. בתוך: יוסי יונה, ניסים מזרחי ויריב פניגר, (עורכים), פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה, מכון ון ליר והוצאת הקבוץ המאוחד, עמ' 258-287.

קריאת רשות/קריאה נוספת:

סבג, קלרה וביברמן-שלו, ליאת, (2014). "פרק שני: פרדיגמות ושיטות מחקר בסוציולוגיה של החינוך – פרדיגמת הפעולה", חינוך, חברה וצדק, פרדס הוצאה לאור, עמ' 47-57.
Breger, Peter & Luckman, Thomas, 2002. "Introduction", *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Penguin books, pp. 11-31.
צאלח, כלנית, (2016), "אז מה כבר קרה? אוטואתנוגרפיה של מיקרו-אגרסיות על רקע אתני", תיאוריה וביקורת, גיליון 46.

שיעור 7:

Lareau, A. (1987). "Social Class Differences in Family-School Relationships: The Importance of Cultural Capital". In R. Arum & I. Beattie (Eds.) *The Structure of Schooling*. (chapter 26). Mountain View CA: Mayfield Publishing. Pp. 288-303.
הישראלי, א' (בדפוס). "משפחה והשכלה: כניסתם של צעירים מזרחים מהפריפריה להשכלה הגבוהה". בתוך: אדי-רקח, א. וכהן, י. (עורכים): השכלה גבוהה: קובץ לרגל פרישתו לגמלאות של פרופ' אברהם יוגב. הוצאת אוניברסיטת תל אביב.

קריאת רשות/קריאה נוספת:

רוטמן, ע', וסער, ע'. (2014). "גן הילדים הפרטי: אנטי-צרכנות ומעמד בעידן הקפיטליסטי", סוציולוגיה ישראלית, טו (2)

שיעור 8:

סבג, קלרה וביברמן-שלו, ליאת, 2014. "פרק רביעי: בין חינוך לאי-שוויון אתני, לאומי ומגדרי", חינוך, חברה וצדק. פרדס הוצאה לאור. עמ' 77-87.
ניתן לבחור אחד משני המאמרים הבאים:
איכילוב, א., (2010). "כינון החינוך הציבורי בישראל והנסיגה ממנו". בתוך: איכילוב א' (עורכת), הפרטה ומסחור בחינוך הציבורי בישראל. הוצאת רמות: אונ' תל-אביב. עמ' 21-50.
יונה, י., ודהאן, י. "מערכת החינוך בישראל: שוויון והזדמנויות - מבנין אומה לניאו-ליברליזם". בתוך: יוסי יונה, ניסים מזרחי ויריב פניגר (עורכים), פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה, ון ליר, 7083, עמ' 82-35.

שיעור 9:

נוה, א', ויוגב א' (2002). היסטוריות - לקראת דיאלוג עם האתמול. תל אביב: הוצאת בבל. עמ' 197-223.
פינסון, ה' (2006). "בין מדינה יהודית לדמוקרטיה: סתירות ומתחים בתכנית הלימודים באזרחות" בתוך: אבנן דן (עורך), שפת האזרח בישראל. ירושלים: הוצאת מאגנס. עמ' 181-200.

קריאת רשות/קריאה נוספת:

פלדמן, ג'קי, 2001. "בעקבות ניצול השואה הישראלית: משלחות נוער ישראליות לפולין וזהות לאומית, תיאוריה וביקורת, 19, 167-190.

שיעור 10:

יאיר, ג' ואחרים (1993). "בתי הספר העל-יסודיים הערביים במזרח-ירושלים באינתיפאדה: דפוסי שינוי מאקרו-חברתיים והשלכותיהם על מעמד המורה, יחסי מורה-תלמיד והוראה. דוח מחקר, ירושלים: המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה והמחלקה לקרימינולוגיה, האוניברסיטה העברית

שיעור 11-12:

Mizrachi, N. Goodman, Y. & Feniger, Y., 2009. "I don't want to see it': Decoupling Ethnicity from Social Structure in Jewish Israeli High Schools". *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 32, 1203-1225.

הרצוג, א', (2010). "הפוליטיקה של מגדור החינוך: למי מועילה הפמניזציה של ההוראה?", בתוך: הרצוג א' וולדן צ' (עורכות) על גב המורות - כוח ומגדר בחינוך. ירושלים: הוצאת כרמל, עמ' 37-72. קריאת רשות/קריאה נוספת: לינק לדו"ח וועדת ביטון:

<http://edu.gov.il/owlHeb/Tichon/RefurmotHinoch/Documents/bitonreport.pdf>

שיעור 13:

מזרחי, נ., (2012). "על דחיית הסוציולוגיה והפסיכולוגיזציה של שדה החינוך בישראל". בתוך: תמר רפפורט ואהוביה כהנא (עורכים), הסדר החברתי והקוד הבלתי פורמלי. הוצאת רסלינג, עמ' 317-342.

חומר לקריאה נוספת:

קריאה נוספת מומלצת: מושגי יסוד בסוציולוגיה ויישומם להקשר החינוכי
א. תרבות וחברה: נורמה וסטטוס

שפירא, י. ובן אליעזר, א. (1986). "פרק 3: נורמה, סטטוס ותפקיד". יסודות הסוציולוגיה. עם עובד, תל אביב. עמ' 40-57.

דריבין, ר. (1968). תרומת בית הספר ללימוד נורמות. מגמות, ט"ז (3), 207-226.
ברגר, פיטר, 1979. "פרק חמישי: חברה באדם", הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה), ספריית אופקים. הוצאת עם עובד. עמ' 99-127.

ב. חיברות ופיקוח חברתי

שפירא, י. ובן אליעזר, א. (1986). יסודות הסוציולוגיה. עם עובד, תל אביב. פרק 4 (תהליך החיברות) עמ' 58-72.

ברגר, פ.ל. (1979). הזמנה לפגישה עם הסוציולוגיה. ספריית אופקים. הוצאת עם עובד. עמ' 73-98.

ג. ריבוד והדרה חברתית

גידנס, א. (2013) סוציולוגיה, האוניברסיטה הפתוחה, מהדורה שישית. פרק 11, עמ' 373-410.
לוי-אפשטיין, נ. 2006. "ניעות", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים), אי/שוויון, באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון בנגב.

טרנר, ר.ה. (1989). דרכי התקדמות חברתית באמצעות חינוך - ניעות חסויה וניעות תחרותית. בתוך: שפירא, ר. ופלג, ר. (עורכות). הסוציולוגיה של החינוך (אסופת מאמרים). הוצאת עם עובד, תל אביב. עמ' 217-235.

יעיש, מ. ותלמוד, א. 2006. "ריבוד", בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים), אי/שוויון, באר שבע: אוניברסיטת בן גוריון בנגב.

ד. הזדמנויות חינוכיות ומריטוקרטיה

קולמן, ג. (1986). מושג השוויון. אצל ר. שפירא ור. פלג (עורכות). הסוציולוגיה של החינוך, עמ' 216-204. תל-אביב: עם עובד.
דאהן, י. תורת הצדק של ג'ון רולס- צדק כהוגנות, מתוך תיאוריות של צדק חברתי, עמ' 29-47.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 70 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 30 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

• עבודת בונוס - יכולה להוסיף עד 5 נקודות לציון

מידע נוסף / הערות: